

הצייתנות לדברו של הקב"ה

פרשת דברים, (שיחה 1) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

אחרי חטא המרגלים, ה' גער בישראל, "אם יראָה איש באנשים האלה, הדור הרע הזה, את הארץ הטובה..." (דברים א, לה) "ותענו ותאמרו אלי: חטאנו לה', אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' אלהינו. ותַחַגְרוּ איש את כלי מלחמתו ותהינו לעלות ההרה. ויאמר ה' אלי: אמור להם לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם. וְאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם, ותמרו את פי ה' ותזידו ותעלו ההרה. ויצא האמורי... וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם עד חרמה". (דברים א/ מא-מד)
הנה לפנינו דוגמא מאלפת איך לפעמים בני אדם מתעקשים לעשות דבר שנראה להם כי הוא "רָצוֹן שְׁמַיִם", אע"פ שגדולי הדור מודיעים להם שזה בניגוד לתורה. ולבסוף, גם כוונותיהם הטובות לא מועילות להם, והם באים על עונשם.

ראינו אצל שְׂאוֹל המלך שגם הוא נתפש ברשתו של יצר הרע.
"בן שנה שאול במלכו", (שמואל א' יג, א), ואמרו על כך חז"ל: כבן שנה, שהוא נקי מתּוֹטָא. (יומא כב:) ואף שִׁבְחוּ אותו כי הוא עדיף מן דוד המלך! (שם). בכל זאת, כאשר נצטוו ע"י שמואל הנביא "עתה לך וְתִכְתֶּה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו" (טו, א) – "ויחמול שאול על אגג ועל מיטב הצאן והבקר..." (טו, ט). והכל מתוך "מדה טובה" של חמלה. ועוד טען בפלפולים: "ומה אם נפש אחת (=שנהרגה), אמרה תורה תִּבְאֵ עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! [ועוד טען] אם אדם תּוֹטָא, בהמה מה חטאה? אם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו?" יצאה בת-קול ואמרה לו: "אל תהי צדיק הרבה!". (יומא כב:) וחז"ל למדונו, "כל מי שנעשה רחמן במקום (להיות) אכזרי, סוף שנעשה אכזרי במקום (להיות) רחמן" (קוה"ר ז/לו). ולכן, בשעה שאמר שאול לדואג "סוב אתה ופגע בכהנים" יצאה בת-קול ואמרה לו: "אַל תִּרְשָׁע הרבה" (יומא כב:). כלומר, עיוות וסטיה לכיוון של רחמנות מופלגת, הן שהביאו לבסוף לאכזריות מופלגת. (שנהרגו 85 כהנים, ונהרגו כל אנשי נוב – "מיאיש נְעִדְאֵשָׁה, מְעוֹלָת נְעִדְיֹנְקָה, וְשׁוֹר וְחִמּוֹר וְשָׁחַ". כאן התאכזר, אך על עמלק ריחם)

ולכן, נצטוונו "ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו" (דברים יא, כב) ואמרו שם בספרי: מה הוא רחום וחנון, אף אתה כן. (והובא ברמב"ם, הל' דעות א/ה) – וצ"ע מה זה בא להוסיף על המצוה הכללית של "ואהבת לרעך כמוך"? אלא הדרך של הקב"ה היא בלי קיצוניות, כלשון הרמב"ם שם: "ומצוין אנו ללכת בדרכים האלו הבינוניים, והם הדרכים הטובים והישרים". כלומר, יש "רחמים" שהיא לרעה, כמו המרחם על עמלק. ולכן "ללכת בכל דרכיו" של הקב"ה בא להגביל ולרסן, לצמצם יצה"ר של גוזמאות בלבוש של חסידות, והוא בא להטעות אותנו.

אין זאת הפעם הראשונה ששאול המלך הלך אחרי שִׁכְלוּ ולא ציית לדבר-הנביא.
פעם נצטוו להלחם נגד הפלשתים, "וירדת לִפְנֵי הגלגל והנה אנכי יורד אליך להעלות עולות לזבח זבחי שלמים. שבעת ימים תוחל עד בואי אליך". (שמו"א ח/ח). אבל בבואו לְשֹׁדֶה-הקרב והנה "ופלשתים נאספו להלחם עם ישראל, 30 אלף רכב, וששת אלפים פרשים, ועם כחול אשר על שפת הים לרוב" (יג/ה) ואילו צבאו של שאול ויהונתן מנו סה"כ 3000 איש, (יג/ב), ובני ישראל נבהלו, "ויתחבאו העם במערות וּבְחַנְתִּים ובסלעים" (יג/ו) "ויוֹחֵל שבעת ימים, למועד אשר (דבר) שמואל, ולא בא שמואל הגלגל, ויפץ העם מעליו. (כלומר, גם אותו מספר מועט של לוחמים שהיו ליד שאול, גם הם התחילו להתפורר) "ויאמר שאול הגישו אלי העולה והשלמים, (כדבריו הלך בפסוק י"ב "ופני ה' לא חליתי") ויהי ככלותו להעלות העולה, והנה שמואל בא! ויאמר שמואל: מה עשית? ויאמר שאול: כי ראיתי כי נִפְץ העם מעלי, ואתה לא באת למועד הימים... ויאמר שמואל: נִסְפַלְתָּ. לא שמרת את מצות ה' אלהיך אשר צוּד... ועתה ממלכתך לא תקום. בקש ה' לו איש כלבבו... כי לא שמרת את אשר צוּד ה'". (שמו"א יג/ט-יד)

הרי ברור לנו מכל הכתובים הללו, שכל כוונתו של שאול היתה להתקרב לה', לבקש ממנו עזרה במצוקתו. עצם העלאת העולה היתה מעשה-מצוה, ויש לעשות הכל כדי להציל חיי ישראל שנמצאו בסכנה איומה. וכל שכן ששמואל אמר לבוא, ולכאורה הוא לא קיים דברו. ולא היתה משמעות בדבריו שבואו הוא "לעיכובא" בהבאת הקרבנות.

וכאן שמע פסק-דין נורא שהפסיד את המלוכה לכל דורותיו. ולא די בזה, אלא שבקש לו ה' **איש כלבבו** (=נאמן ומציית), ומזה לומדים ששאל לא תואם את ההגדרה כזאת. – היש בזיון יותר מזה?

הבה ונשווה לעומתו מה היתה התנהגותו של **דוד המלך**, בעת שגם הוא היה "בלחץ" נפשי, מהתקרבות אויב מאיים.

פלשתים יצאו להלחם בישראל "וַיִּנְטְשׁוּ בְעֵמֶק רְפָאִים". (מפרש "דעת מקרא" כי הקיפו את ירושלים מצפון ומדרום). שאל דוד באורים ותומים מה יעשה. ענו לו: "לא תעלה, הִסָּב אל אחריהם ובאת להם ממול בְּכַאֲסִים (מין אילן) ויהי כשמעך את קול צעדה (של המלאכים שה' שולח לסייע) בראשי הַבְּכָאִים, אז תִּחַרְץ; (=לצאת בזינוק לקרב) כי אז יָצָא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים". (שמו"ב ה' / כג-כד)

והסבירו לנו חז"ל במדרש: "אין לך רשות לפשוט יד בהם, אפילו הם קרובים אצלך, עד שאתה רואה ראשי האילנות מנענעין... מכיון שבאו הפלשתים ורואין אותן, ולא היו רחוקים מהם (=מחילי דוד) אלא שמונה אמות! [=כ-4 מטר!] אמרו ישראל לדוד 'למה אנו עומדין?' (=נתגונן ונציל את חיינו, כי עוד כרגע-קט והם יפגעו בנו!) אמר להם דוד: 'כבר נצטוינו מן שמים שלא לפשוט יד בהם עד שנראה ראשי האילנות מנענעים. ואם אנו נפשוט יד בהם, מיד אנו מתין. ואם אין אנו נפשוט יד בהן מיד הורגים אותנו. **ומוטב שנמות צדיקים ואל נמות חייבין. אלא אני ואתם נתלה עינינו להקב"ה**'. כיון שנתנו בטחון בהקב"ה, נדנדו כל האילנות. מיד התחילו לפשוט יד בהם שנאמר 'ויעש דוד כן, כאשר ציוהו ה', ויך את פלשתים". (מדרש תהלים, פרק כז)

הרי מכאן עבורנו "שיעור" נפלא, כמה על האדם להתאזר עוז בבטחון בה' ולציית לדברו בקפדנות מדויקת. הרי חיילי דוד ראו כבר את הלובן-שבעיניהם של אויביהם הפלשתים המתקרבים לחסל אותם ח"ו, וקפלו את ידיהם ואת נשקם ולא עשו שום דבר עד יבוא איתות מאת ה'. ואמנם כן, דוד נחשב לה' "איש כלבבו".

כך מצאנו גם כן אצל **אברהם אבינו**.

כתוב "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" (נחמיה ט, ח) הא כיצד? כאשר הוא הביא את בנו יחידו אשר אהב אל העקידה, הרי הדהדה בראשו של אברהם הבטחתו הנפלאה של הקב"ה "כי ביצחק ייקרא לך זרע". והנה עכשיו ה' אומר לו "העלהו לעולה"? (עיי' רש"י על בראשית כב, יב "כי עתה ידעתי"). מובן מאליו שאברהם לא ידע התשובה הסופית שה' רק אמר "העלהו" ולא אמר לו "זבחהו", כי לא צריכים לשחוט אותו. כי אם היה מעלה על דעתו את הפתרון, אין כל ערך לנסיון שלו! אלא אברהם האמין שה' יקיים דברו ע"י תחיית המתים, שאחרי שישחוט את יצחק, ה' יקימנו שוב לתחייה. הרי מכאן צייתנות למופת.

וזה מה שהיה חסר **בדורו של משה**.

אמנם א"י היא מתנת ה' הנהדרת והמרוממת להפליא. ואחרי שבני ישראל "תפשו" במה נכשלו שהאמינו למרגלים, רצו לעשות תשובת המשקל, לתקן מה שעוותו ("העמק דברי", במדבר יד, מ) וקבלו על עצמם אפילו למות עבור כיבוש א"י.

ומפורש יותר בדבריו של הנצי"ב על דברים (א, מד) – "דאילו היו שובים אותם (הכנענים בשבי) ויהיו נשארים בא"י היו שמחים להיות שם אפילו בעבדות... או אפילו הרגו אותם שם, הלא היו זוכים לקבורת א"י!... וכל זה היתה תוכחה לישראל, אשר כמו שאין להמרות פי ה' בהפקרא וקלות ראש נגד רצונו, ככה אין לעשות נגד רצונו ענין הדומה למסירות נפש על המצוות (אם זה בניגוד לרצון ה') ועל זה כתיב "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד" (דברים י, יז) עכ"ל הנפלאה. (ע"ע דברי הנצי"ב על ספרי, ח"ב דף נו)

על זה סיכם שמואל הנביא :

"הַחֶפֶץ לֵה' בְּעוֹלוֹת וּזְבָחִים כַּשְׁמוּעַ בְּקוֹל ה'! הֲנָה שְׁמוּעַ מִזְבַּח טוֹב, לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים" (שמו"א טו, כב).

הלקח ברור לדורותינו.

מסופר שכאשר קבוצת "חסידים" שאלו את בנו של הרב "חפץ חיים" (אחרי מותו) שיתאר לפניו כיצד אביו היה צדיק מופלא, ענה להם במטבע-לשון שיבינו: "מקובל בעולם ש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים". אבל אבא שלי היה צדיק מסוג אחר. הקב"ה גוזר (=מצוות בתורה), והוא מקיים בדיוק נפלא וללא סטיה כל שהיא. וזהו מופת על כל המופתים.